

rating evaluations, methods of mathematical statistics, graphic methods) and scientific approaches (system oriented, synergetically oriented, axiological oriented, competence oriented), in the frames of which was organized pilot experimental studies.

Key words: *system of professional foreign languages preparation, methods of experimental researches, non-linguistic higher educational establishment.*

Сура Н. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна) E-mail: sura.natalia@mail.ru

Sura N. A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Assistant Professor of Foreign Languages Department of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Lugans'k, Ukraine) E-mail: sura.natalia@mail.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. В. Червонецький

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor V. V. Chervonetsky

УДК 378.035.3

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

О. І. Хмельницька

У статті теоретично обґрунтовано необхідність формування професійної культури майбутніх фахівців у процесі магістерської підготовки. Наведено підходи до розуміння категорії «культура» та розглянуто групи визначень поняття «культура». Проаналізовано зміст і структуру професійної культури, що визначається низкою чинників. Виділено складові професійної культури студентів, які формуються у процесі магістерської підготовки.

Ключові слова: *культура, загальна культура, професійна культура, студент, магістратура, магістерська підготовка, професійна діяльність, майбутній фахівець.*

У сучасних динамічних соціально-економічних умовах магістр повинен бути підготовлений до самостійної дослідної, аналітичної, консультаційної, педагогічної та інших видів діяльності і володіти високим рівнем професійної культури.

Поняття «професійна культура» знаходиться в нерозривній єдності з поняттям суб'єкта професійної діяльності, являє собою універсальний зв'язок міжособистісної професійної взаємодії. Професійна культура є універсальним сполученням між суб'єктом професійної діяльності і всім тим, на що спрямована діяльність суб'єкта.

У процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності спостерігаються протиріччя, що проявляються між системою підготовки фахівців у процесі вищої професійної освіти та їх реальною практичною діяльністю, яка характеризується низьким рівнем професійної культури, наявністю стійких стереотипів, відсутністю творчості та інноваційних технологій у навчанні та вихованні студентів у процесі магістерської підготовки. На жаль, бачимо, зростання розриву між професійною освітою та життєдіяльністю суспільства

Вказане і обумовлює необхідність наукового розвитку досліджень з проблем формування професійної культури майбутніх фахівців у процесі магістерської підготовки.

Професійна культура є елементом загальної культури людини, поряд з такими її сторонами, як правова культура, культура мови, культура поведінки та ін. Більшість авторів розглядають поняття «професійна культура» як складову загальної культури (С. Батишев, М. Гриньова, І. Ісаєв, Є. Клементьєв, Н. Крилова, Н. Ліфінцева, І. Михайліченко, Н. Підбуцька, В. Правоторов, Е. Соколов, Я. Черньонков та ін.).

Аналіз наукових, аналітико-інформаційних джерел, педагогічного досвіду показав, що дослідженню окремих аспектів підготовки магістрів приділялася значна увага, зокрема: дослідженням з питань організації фахової і професійної підготовки магістрів займаються В. Осадчий, О. Єрмоєнко, В. Берека, С. Вітвицька, Т. Бодрова, Н. Батечко, П. Лузан, І. Бабин, В. Ликова, В. Бондар.

Різнобічна підготовка нової генерації фахівців-магістрів із високим рівнем професійної культури стала сьогодні провідним

завданням вищих навчальних закладів. Однак питання формування професійної культури майбутніх магістрів залишаються недостатньо дослідженими на сучасному етапі а саме: можливості навчально-виховного процесу у ВНЗ для підвищення рівня професійної культури майбутніх фахівців, формування професійної самосвідомості та включення студентів у соціокультурне середовище для самостійної професійної діяльності; розробка і реалізація програми формування професійної культури студентів магістерської підготовки.

Мета статті – розглянути концептуальні підходи щодо формування професійної культури студентів магістратури.

Аналізуючи поняття професійної культури майбутнього фахівця, необхідно, на нашу думку, визначити, перш за все, підходи до розуміння самої категорії "культура".

Поняття «культура» багатомірне, має складну природу і структуру і є об'єктом всебічного дослідження ряду наук. У галузі історичних, філософських, етнографічних, соціологічних, філологічних та інших досліджень зустрічаються різноманітні уявлення про культуру. Деякі культурологи вважають, що на сьогодні існує понад 500 визначень культури. [8].

Термін «культура» латинського походження що означав обробіток ґрунту, його культивування. Надалі слово «культура» стало вживатися в більш узагальненому значенні. Сьогодні під культурою в загальному сенсі розуміють всі види перетворювальної діяльності людини і суспільства, а також результати цієї діяльності.

У повсякденному житті поняття культури вживається як мінімум в трьох значеннях. По-перше, під культурою розуміють певну сферу життя суспільства, що отримала інституційне закріплення. По-друге, під культурою розуміється сукупність духовних цінностей і норм, властивих великій соціальній групі, спільноті, народу чи нації. По-третє, культура виражає високий рівень якісного розвитку духовних здобутків [6, с.12-13].

Також термін "культура" розуміється в двох значеннях – широкому та вузькому. У широкому сенсі до культури належать всі загальноприйняті форми життя, що утвердилися в суспільстві – звичаї, норми, інститути, включаючи державу і економіку. У вузькому сенсі кордони культури збігаються з межами сфери духовної творчості, з мистецтвом, мораллю, інтелектуальною діяльністю [13, с. 22].

Дослідники виділяють такі групи визначень поняття "культура" як найбільш поширені в науковій літературі:

«- соціологічні визначення зосереджують увагу на факторах організації й формування певного суспільства;

- аксіологічні (аксіологія - філософське вчення про природу цінностей) підкреслюють, що культура є сукупністю матеріальних та духовних цінностей, які створюються людиною в процесі її життєдіяльності;

- онтологічні (онтологія - філософське вчення про буття) розглядають культуру як форму самореалізації людини у всій її багатоманітності. Тут культура постає не перспективою людського життя, а формою існування, реальністю, за якою настає межа людської присутності у світі. Культура - це спосіб буття людини»[11, с.11]

У великому тлумачному словнику сучасної української мови подано таке визначення: культура – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії [2, с. 472].

О. Радугін називає культуру універсальним ставленням людини до світу, через яке людина створює світ і самого себе [7].

Розглядаючи культуру як спосіб організації й історичного розвитку людської життєдіяльності, можна виділити такі її складові:

– сукупність досягнень в економічній, суспільній і духовній сферах життя;

– освіченість, начитаність, чемність, гуманізм;

– специфічний спосіб організації й розвитку людської життєдіяльності, представленої в продуктах матеріальної та духовної праці, у системі соціальних норм і закладів, у матеріальних і духовних цінностях, у сукупності ставлень людей до природи, між собою та до самих себе;

– рівень розвитку якоїсь галузі фізичної або розумової діяльності;

– облагороджування людиною природи;

– сукупність способів і прийомів людської діяльності (як матеріальної, так і духовної), об'єктивованих у предметних, матеріальних носіях і таких, що передаються наступним поколінням [15, с. 70].

Саме в процесі освіти відбувається залучення до культурних цінностей, розвиток професійної культури майбутніх фахівців.

Проблема формування професійної культури сьогодні дуже актуальна, тому що інноваційні процеси, що відбуваються в педагогічній теорії і практиці, висувають серйозні вимоги до підготовки майбутнього фахівця в процесі навчання у магістратурі.

Поняття "професійна культура" набуло широкого поширення у вітчизняній педагогіці 80-х рр. ХХ століття, що було пов'язане з розробкою культурологічного підходу. Пізніше цей термін досліджували і з позиції інших наукових концепцій (аксіологічна, гуманістична, антропологічна та ін.).

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що до розуміння структури професійної культури існують різні підходи.

О. Матвієнко та М. Цивін трактують професійну культуру як підсистему загальної культури, спрямованої "на забезпечення функціонування безпосередньо практичної діяльності в умовах загального і спеціального розподілу праці" [9, с. 97].

Ю. Черновою досліджується професійна культура як аспект системно-діяльнісної якості особи, вияв системно-соціальної якості людини, її інтегральна характеристика. Особа завжди є єдністю "системи культури" і "системи діяльності" людини. Останнє означає, що, аналізуючи систему діяльності особистості, ми опосередковано розкриваємо і систему її культури [16, с. 57].

С. Дружилов "...професійну культуру фахівця розглядає як цілісну особистісно-діяльнісну характеристику суб'єкта професійної діяльності" [4, с. 25].

Зміст і структура професійної культури визначається низкою чинників: специфікою професійної діяльності; особливостями професійних завдань; готовністю виконувати широкий спектр професійних ролей; змістом деонтологічної культури (культури професійної поведінки – взаємодії, формального і неформального спілкування).

І. Ісаєв надає таку структуру професійної культури вчителя: особистісно-творчий; технологічний, аксіологічний [5, с. 22-23].

Я. Войтальяновою представлена структура професійної культури менеджера у сукупності когнітивного, емоційного, комунікативного, рефлексивного компонентів [3, с. 29-30].

А. Капська виділяє такі компоненти професійної культури соціального педагога: ціннісний (аксіологічний), технологічний й особистісно-творчий [14; с.4-16].

Три взаємопов'язаних блоки виділяє в професійній культурі П. Амбарова: когнітивно-пізнавальний, праксіологічний і блок поведінки, які визначають «обличчя» не тільки тієї чи іншої професійної культури, але і субкультури [1, с. 14].

І. Модель виокремлює в структурі професійної культури такі складові – праксіологічну (професійні навички, уміння, знання, професійна свідомість, світогляд) і духовну, елементами якої є професійна мораль і професійна естетика, тобто моральна й естетична культури [10, с. 8–16].

Очевидно, що професійна культура, будучи частиною загальної культури індивіда, має визначальне значення в розвитку загальної культури, так, відповідно, і загальна культура визначає особливості формування і розвитку професійних навичок, професійного мислення і поведінки.

Ефективна робота з формування і розвитку професійної культури студентів магістратури, насамперед, повинна проводитися в рамках навчального процесу. Нові умови розвитку суспільства визначили і певний погляд на структуру, зміст і характер професійної культури майбутніх фахівців, що навчаються за магістерськими програмами.

Професійна діяльність фахівця в сучасному світі повинна спиратися не тільки на конкретні знання та навички, але й на більш широкі світоглядні уявлення про світобудову, природу, соціальний світ і людину, дозволяючи бачити свої дії в перспективі, прораховуючи, можливо, глобальні їх наслідки.

Основними складовими професійної культури студентів у процесі магістерської підготовки, на наш погляд, мають бути:

1. Широкий професійний кругозір знань та інтересів.
2. Стійка система переконань та визначена ідейна позиція особистості в професійній діяльності.

3. Професійні вміння та розвинені творчі здібності в практичній діяльності.

4. Висока психологічна підготовленість фахівця.

5. Емоційна активність у процесі професійної діяльності фахівця.

Формування вказаних якостей можливо лише за умов наявності у сучасній вузівській освіті таких рис:

- побудова навчального процесу на творчій активності студента, що виховує та розвиває студента;
- прогностична направленість освіти з урахування критичного погляду на існуючий досвід;
- творчий характер сумісної діяльності викладача та студента;
- орієнтація студента на розвиток власних можливостей та здібностей.

Таким чином, проведений аналіз наукової літератури щодо теоретичних аспектів професійної культури особистості дає змогу зробити висновок, що творче та відповідальне виконання фахівцем спеціальних професійних завдань неможливе без всебічного розвитку особистості спеціаліста, що передусім передбачає сформовані загальну культуру особистості. таПрофесійна культура забезпечує якісну, а їх Через освіту особистості засвоюються професійні норми, формуються необхідні умови розвитку всього суспільства.

Саме змістовні і процесуальні аспекти формування професійної культури студентів магістратури вимагають комплексного підходу та подальшого дослідження з вказаної проблеми.

Література

1. Амбарова П.А. Профессиональная культура офицеров российской армии в условиях трансформации российского общества (социологический анализ): автореф. дис. ... канд. социол. наук: 22.00.06 / П.А. Амбарова; Уральский гос. ун-т им. А.М. Горького. – Екатеринбург, 2002. – 22 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
3. Войтальянова Я.И. Формирование профессиональной культуры будущего менеджера в процессе его профессиональной подготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Я.И. Войтальянова. – Чита: ЗГПУ, 2007. – 203 с.

4. Дружилов С. А. Психологические проблемы формирования профессионализма и профессиональной культуры специалиста / С. А. Дружилов. – Новокузнецк : ИПК, 2000. – 127 с.
5. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособ.[для студ. высш. учеб. заведений] / И.Ф. Исаев. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.
6. Кравченко А. И. Культурология: учеб. пособ. для вузов — 4-е изд. /А. И.Кравченко — М.: Академический Проект, Трикста, 2003 — 496 с
7. Культурология: учебное пособие [сост. и отв. ред. А.А.Радугин]. – М.: Центр. 2001. – 304 с.
8. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч.посіб. / І. Зязун., В. Семашко та ін.; Ред. М. Закович – К.: Знання, 2007. – 567 с.
9. Матвієнко О. В. Інформаційне забезпечення державного управління : навч. посіб. / О. В. Матвієнко, М. І. Цивін. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 152 с.
10. Модель И.М. Профессиональная культура предпринимателя / И.М. Модель, Б.С. Модель // Социологические исследования. – 1997. – № 10. – С. 8–16.
11. Основи культурології:навч.посіб./Л.О. Сандюк, Н.В.Щубелка, М.Ф. Шмиголь. О.В.Сулим - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 400 с. С.11
12. Слостенин В. Гуманитарная парадигма педагогического образования / В.Слостенин В.//Магистр. - 1994.- №6.- С.16–25.
13. Соколов Э.В. Культурология. Очерки теорий культуры: Пособие для учащихся / Э.В. Соколов. - М., 1994. – 269 с.
14. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. / [за заг. ред. А. Й. Капської]; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Логос. 2002. – Т. XVII. Вип. 1. – 205 с.
15. Хорунженко К.М. Культурология: Структурно-логические схемы / К.М. Хорунженко. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 335 с.
16. Чернова, Ю. К. Профессиональная культура и формирование ее составляющих в процессе обучения / Ю. К. Чернова – М. ; Тольятти : Издательство ТолПИ, 2000. – 230 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ПРОЦЕССЕ МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Е. И. Хмельницка

В статье теоретически обоснована необходимость формирования профессиональной культуры будущих специалистов в процессе магистерской подготовки. Показаны подходы к пониманию категории «культура» и рассмотрены группы определений понятия «культура». Проанализировано содержание и структуру профессиональной культуры, которая определяется рядом факторов. Выделены составляющие профессиональной культуры студентов, формирующиеся в процессе магистерской подготовки.

Ключевые слова: культура, общая культура, профессиональная культура, студент, магистратура, магистерская подготовка, профессиональная деятельность, будущий специалист.

FORMING OF PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF MASTER'S DEGREE STUDENTS' TRAINING

E. I. Khmel'nyts'ka

The article has theoretically grounded the necessity of future specialists professional culture forming in the process of master degree students training. Approaches to understanding the category of «culture» have been presented and groups determining the notion of «culture» have been considered. The content and structure of professional culture which is determined by a number of factors have been analyzed. Constituent parts of students' professional culture which is formed in the process of master degree training have been highlighted.

Key words: culture, general culture, professional culture, student, master degree studies, master degree students training, the structure, professional activity, future specialist.

Хмельницька Олена Іванівна – заступник завідувача магистратури державного управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна). E-mail: khmelni.elena@yandex.ru

Khmel'nyts'ka O. I. – Deputy Head of the Magistrates of State Management of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine). E-mail: khmelni.elena@yandex.ru

Рецензент – член-кореспондент НАПН, доктор педагогічних наук, професор, Г. П. Шевченко

Reviewer – Member-correspondent of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor G. P. Shevchenko